

FÄRDPLAN FÖR
FOSSILFRI KONKURRENSKRAFT

Lantbruksbranschen

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning	5
Vision och mål för färdplan för fossilfri konkurrenskraft	7
Lantbrukssektorns vision och mål	9
Nulägesbeskrivning och trender	11
Vilka initiativ och planer finns i lantbruksbranschen	18
Möjligheter och utmaningar för fossilfrihet	24
Lantbrukets egna åtagande	25
Uppmaning till politiken: Det här behövs för färdplanens genomförande	26
Slutord: Ökad konkurrenskraft är en förutsättning	28
Referenser och vidare läsning	29

Förord

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärds-länder. Nu tas avgörande steg för att göra verklighet av denna vision genom att ett antal branscher presenterar sina färdplaner för fossilfri konkurrenskraft.

Processen är unik på det sättet att branscherna frivilligt tagit fram planer på hur de ska bli fossilfria eller klimat-neutrala till år 2045. De föreslår även vilka beslut som behöver fattas av regering och riksdag för att målen ska nås, men kanske viktigast av allt är att de visar upp hur omställningen ger konkurrensmässiga fördelar och möj-ligheter gentemot omvärlden.

Det är just denna logik som kan bli Sveriges viktigaste klimatexport. Vi kan visa andra länder att det inte är en uppoffring att bli fossilfria utan en chans till utveckling och nya affärsmöjligheter. Det är precis vad som behövs i en värld där många länder är mer rädda för samhälls-förändringen än klimatförändringen.

Det gröna näringslivet sitter på en nyckelposition i om-ställningen till ett hållbart samhälle, där det förnybara na-turkapitalet utgör grunden. Lantbruksbranschen breddar nu hållbarhetsarbetet för att visa hur de gröna näringar-na kan fortsätta leverera en stor del av lösningen på håll-barhetsutmaningarna; bland annat genom omställningen till en biobaserad ekonomi. Med kunnskap, resurseffek-tivisering och stärkt konkurrenskraft kan företagen inom de gröna näringarna leverera en hållbar produktion av livsmedel, skogsråvara, prydnadsväxter, förnybar energi och bioråvara i ännu högre grad än hittills. Detta svarar upp mot angelägna samhällsutmaningar på nationell och global nivå. Inte minst är de gröna näringarna förutsätt-ningen för att många andra sektorer i samhället ska kun-na förverkliga sina fossilfria färdplaner.

För att det ska lyckas behövs långsiktiga förutsättningar och stärkt konkurrenskraft gentemot omvärlden. Med ökad lönsamhet i lantbruksbranschen kan produktionen av livsmedel med hög miljö- och klimatprestanda såväl som omställningen till produktion av förnybar energi gå betydligt snabbare än hittills.

Lantbruksbranschen, med Lantbrukarnas Riksförbund

som samordnare tillsammans med kooperativa företag, har beslutat att ta fram en färdplan för fossilfri konkur-renskraft för den svenska lantbruksbranschen, inom ramen för Fossilfritt Sverige. Syftet med färdplanen är att visa på den nyckelposition lantbruksbranschen har i omställningen till ett hållbart samhälle. Den tätposition de gröna näringarna i Sverige har vad gäller hållbarhets-prestanda jämfört med omvärlden är en viktig utgångs-punkt och hur man ska stärka konkurrenskraften.

Respektive bransch är själva ägare av färdplanens berättel-se och de krav på politik som ska möjliggöra genomföran-det. Fossilfritt Sverige har samarbetat med branschen på olika sätt för att stötta dem i framtagandet av färdplanen.

Tillsammans bildar färdplanerna ett »Sverigepussel« som visar hur Sverige ska kunna bli fossilfritt samtidigt som välfärden och konkurrenskraften ökar. De visar ock-så vilka områden som är kritiska i omställningen och vil-ka lösningar som måste fram för att färdplanerna ska gå ihop. Branscherna lägger därmed grunden till att göra Sverige till en permanent världsutställning för fossilfri teknik och för att leda resten av världen i en kapplöp-ning ut ur fossilsamhället.

Sverige kan!
Stockholm 24 januari 2020

Palle Borgström
Förbundsordförande, LRF

Svante Axelsson
Nationell samordnare, Fossilfritt Sverige

Vi har deltagit i arbetet och ställer oss bakom målen,
uppmaningarna och färdplanens viljeinriktning

Patrik Hansson
VD Arla

Per Olof Nyman
VD Lantmännen

Denis Mattsson
VD HKScan Sweden

Sammanfattning

I arbetet med färdplan för lantbruksbranschen har näringar inom växtodling, spannmål, mejeri, trädgård och slakt varit involverade. Innehåll i denna och ett antal andra färdplaner överlappar varandra eftersom lantbruksföretagen är verksamma inom ett brett spektrum av produktions- och distributionskedjor.

Målbilden för lantbrukssektorns färdplan för fossilfri konkurrenskraft är:

- Behålla och stärka sin ledande roll i hållbarhetsarbetet.
- Vara en möjliggörare för andra branscher att bli hållbart fossilfria.
- I linje med livsmedelsstrategin och för klimatets bästa ska produktionen inom näringen öka under hela tidsperioden.

Färdplanen anger delmålen

- 25 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2020.
- 40 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2025.
- 100 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2030.
- Vi avser att på sikt fasa ut användningen av mineralgödsel som tillverkats med fossil energi. Förhållandet mellan lantbruksbranschens konkurrenskraft och produktionskostnader samt samhällets och konsumentmarknadens värdering av den levererade hållbarhetsnyttan avgör takten för denna omställning.
- Omställningen ska ske på inhemskt producerade bränslen (fastbränslen, biogas, biodiesel, etanol, el mm). Utbyggnation av inhemsk produktion måste ske i takt med omställningen för att tidplanen ska hålla.

För att klara denna omställning identifierar vi följande möjligheter och utmaningar:

1. Svensk livsmedelsproduktion ska öka i linje med

livsmedelsstrategin och ökad klimatnytta. Omställning till fossilfrihet måste ske med hjälp av ökad konkurrenskraft och stärkt ställning för svenskproducerat på marknaden.

2. För vår bransch fortsatta höga trovärdighet inom hållbarhet och cirkulär ekonomi måste omställningen till fossilfrihet ske på inhemskt producerade drivmedel och fossilfria insatsmedel. Tidplanen i vår färdplan kommer därför vara beroende av tillgången till ny teknik, svenskt hållbart producerade biodrivmedel och fossilfria insatsmedel.

Budskapen till politiken för färdplanens genomförande:

1. Biopremie – Den som ställer om till fossilfria drivmedel ska inte missgynnas ekonomiskt.
2. Stimulansåtgärder för inhemsk produktion av hållbart förnybara drivmedel.
3. Sträva efter utjämnade villkor kring produktion och konsumtion inom EU. Bättre produktionsstöd i andra EU-länder ska inte slå ut svensk produktion (t.ex. biogas) och konsumtionsstöd missgynna inhemskt producerat bränsle (t.ex. etanol).
4. Energieffektivisering genom hela kedjan.
5. Ökade satsningar på forskning och utveckling.

NATIONELL LIVSMEDELSSTRATEGI FÖR ATT NÅ POTENTIAL

Den nationella livsmedelsstrategin som antogs av Sveriges riksdag 2017 är betydelsefull för de långsiktiga investeringar i branschen som krävs för att nå potentialen för svensk livsmedelsproduktion. Under senare år har livsmedelsproduktionen i Sverige fått allt svårare att hävda sig på marknaden med alltmer livsmedel från länder där kostnadsläget för produktionen är lägre. Den svenska livsmedelsproduktionen är i ett internationellt perspektiv mer miljö- och klimateffektiv och har en hög standard inom djurskydd och djurhälsa. De nyttor som produktionen medför utöver ökad livsmedelsproduktion kan inte realiseras om inte trenden vänder så att livsmedelsproduktionen ökar i landet.

¹Källa: Tillväxtverket.

Företag som Arla, HKScan och Lantmännen presenterar i färdplanen sina respektive målsättningar för minskad miljö- och klimatpåverkan.

NULÄGE OCH RIKTNING

Det svenska lantbruket har kommit långt inom omställningen till förnybar energi inom värme och el. Det som återstår att ställa om är traktorer och arbetsmaskiner till förnybara drivmedel och el.

Energianvändningen inom lantbruket uppgick under 2018 till 5,9 TWh, varav 2,4 TWh kom energin från dieselbränsle och 1,3 TWh från biobränsle.

Lantbruksbranschens arbete med förnybar energi delas in i tre områden: effektivisering, produktion/försäljning och omställning till förnybar energi. Avseende energieffektivisering på gårdarna är det en process som utvecklas och pågått i flera år. Teknisk anpassning, ny utrustning och stora investeringar bidrar till utvecklingen. Produktionen av förnybar energi ökar och det som ökar mest just nu på gårdsnivå är investeringar i solceller. Även intresset för biogas är starkt och potentialen stor men dessvärre har utbyggnaden av anläggningar bromsat in de senaste åren. Eftersom produktionen av biogas stimuleras i exempelvis Danmark och användningen av biogas stimuleras i Sverige – oavsett var gasen produceras – ökar användningen av biogas utan att inhemsk produktionen av biogas ökar. Omställning till förnybar energi har kommit långt vad gäller uppvärmning av ekonomibygnader och hus. När det gäller drivmedel i traktorer och torkning av spannmål finns fortfarande mycket att göra.

Solelsproduktionen ökar stadigt och 2018 uppgick produktionen till 53 GWh och 2500 lantbruksföretag har installerat solceller. 2018 fanns 44 gårdsanläggningar som producerar biogas. Utöver gårdsanläggningarna levererar drygt 100 lantbruk gödsel till 21 av de 36 samrättningsanläggningar som finns i landet. Biogasanvändningen ökar i Sverige men ökningen består av biogas från Danmark.

Potentialen för ett uthålligt ökat uttag av jordbruksbaserad biomassa uppskattas idag till i genomsnitt 18-20 TWh per år. Potentialen bedöms kunna öka till cirka 35-40 TWh men osäkerheten är dels beroende på ekologiska begränsningar, dels ökad konkurrens om åkermark för livsmedelsproduktion.

ÖKAD KONKURRENSKRAFT NÖDVÄNDIG FÖR UTVECKLING

En förutsättning för ökad inhemsk produktion av förnybara energislag från lantbruket såväl som ökad omställning till fossilfrihet inom branschen är att förutsättningarna för svensk livsmedelsproduktion ska öka i linje med livsmedelsstrategin och samtidigt bidra med ökad klimatnytta. Omställning till fossilfrihet måste ske med hjälp av ökad konkurrenskraft och stärkt ställning för svenskproducerat på marknaden.

För att öka användningen av biodrivmedel inom lantbrukssektorn behöver incitamenten att köra förnybart förstärkas. Med gällande styrmedel och skattesystem är det dyrare för lantbrukaren att köra 100 procent förnybara drivmedel än att tanka fossilt.

Grundförutsättningarna för en biobaserad samhällsutveckling är goda här och för att påskynda utvecklingen krävs goda politiska förutsättningar samt samverkan kring utvecklingen av ny kunskap om de nya marknaderna.

Lantbruksbranschens potential innebär en lika självklar del i bioekonomin som skogsbranschens. Potentialen att leverera biomassa från lantbruket är nästan lika stor som för skogen i Sverige. En förutsättning för att kunna nå denna potential är att konkurrenskraften kraftigt förbättras. Det finns ett antal lagar och förordningar som är i konflikt med en storskalig implementering av den biobaserade ekonomin. Det krävs således en harmonisering av lagar och förordningar för att avskaffa hinder för en lyckad implementering av bioekonomin.

Med stöd av färdplanen kommer det pågående arbetet med omställning till fossilfrihet inom lantbruksbranschen fortsätta. Med platsgivna och företagsmässiga förutsättningar i kombination med rätt förutsättningar på marknaden, regelverk och villkor för produktionen kan vi i högre takt än hittills vara med och möjliggöra en omställning till hållbar samhällsutveckling.

Vision och mål för färdplan för fossilfri konkurrenskraft

I det här avsnitt beskrivs målsättningar för den fossilfria planen. Målsättningen om fossilfrihet har delats in i ett antal delmål. Angivna politiska reformer och styrmedel är en förutsättning för att lantbruksnäringen ska kunna genomföra planen.

LANTBRUKSSEKTORNS MÅLBILDER FÖR FÄRDPLAN FOSSILFRI KONKURRENSKRAFT

Mål

- Behålla och stärka sin ledande roll i hållbarhetsarbetet.
- Vara en möjliggörare för andra branscher att bli hållbart fossilfria.
- I linje med livsmedelsstrategin och för klimatets bästa ska produktionen inom näringen öka under hela tidsperioden.

Delmål

- 25 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2020.
- 40 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2025.
- 100 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2030.
- Vi avser att på sikt fasa ut användningen av mineralgödsel som tillverkats med fossil energi. Förhållandet mellan lantbruksbranschens konkurrenskraft och produktionskostnader samt samhällets och konsumentmarknadens värdering av den levererade hållbarhetsnyttan avgör takten för denna omställning.

- Omställningen ska ske på inhemskt producerade bränslen (fastbränslen, biogas, biodiesel, etanol, el mm). Utbyggnation av inhemsk produktion måste ske i takt med omställningen för att tidsplanen ska hålla.

Möjligheter och utmaningar för färdplanens uppfyllelse

1. Svensk livsmedelsproduktion ska öka i linje med livsmedelsstrategin och ökad klimatnytta. Omställning till fossilfrihet måste ske med hjälp av ökad konkurrenskraft och stärkt ställning för svenskproducerat på marknaden.
2. För vår bransch fortsatt höga trovärdighet inom hållbarhet och cirkulär ekonomi måste omställningen till fossilfrihet ske på inhemskt producerade drivmedel och fossilfria insatsmedel. Tidplanen i vår färdplan kommer därför vara beroende av tillgången till ny teknik, svenskt hållbart producerade biodrivmedel och fossilfria insatsmedel.
3. Budskap till politiken för färdplanens genomförande.
4. Biopremie – Den som ställer om till fossilfria drivmedel ska inte missgynnas ekonomiskt.
5. Stimulansåtgärder för inhemsk produktion av hållbart förnybara drivmedel.
6. Sträva efter utjämnade villkor kring produktion och konsumtion inom EU.

7. Bättre produktionsstöd i andra EU-länder ska inte slå ut svensk produktion (t.ex. biogas) och konsumtionsstöd missgynna inhemskt producerat bränsle (t.ex. etanol).
8. Energieffektivisering genom hela kedjan.
9. Ökade satsningar på forskning och utveckling

Avgränsning - fokus på fossilfritt

Denna färdplan fokuserar på vad lantbrukaren själv kan göra för att fasa ut användningen av energi från fossila källor på gårdsnivå i form av drivmedel till fordon, bränsle till spannmålstorkar och uppvärmning. Därtill berörs möjligheten att på sikt kunna välja mineralgödsel som tillverkats utan användning av fossil energi.

Lantbrukets klimatpåverkan i form av icke-fossila växthusgaser som metan från nötkreatur samt lustgas och koldioxid från mulljordar och torvmarker beaktas endast kortfattat i denna färdplan. Lantbruksbranschen håller på att utarbeta en hållbarhetsstrategi parallellt med denna fossilfria färdplan där fossilfrihet och klimatpåverkan behandlas utifrån ett bredare hållbarhetsperspektiv.

Lantbrukssektorns vision och mål

I det här avsnittet beskrivs visioner och målsättningar inom Lantbrukarnas Riksförbund samt de tre företag som varit delaktiga i framtagandet av planen: Arla, HKScan och Lantmännen.

LIVSMEDELSSTRATEGIN¹ ÄR GRUNDEN

Med bred politisk enighet antogs 2017 i Sveriges riksdag vision och mål för livsmedelsstrategi till 2030. Visionen är att den svenska livsmedelskedjan år 2030 är globalt konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv att verka inom. Det övergripande målet ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Den nationella livsmedelsstrategin följs upp av regeringens handlingsplaner och åtgärds paket för dess genomförande.

Inom livsmedelskedjan är den politiska strategin betydelsefull för fortsatt arbete och långsiktiga investeringar för att med god konkurrenskraft bidra till att potential för svensk livsmedelsproduktion nyttjas fullt ut. Den svenska livsmedelsproduktionen är i ett internationellt perspektiv mer miljö- och klimateffektiv och har en hög standard inom djurskydd och djurhälsa. Svensk livsmedelsproduktion är en förutsättning för att flera av de svenska miljö kvalitetsmålen ska kunna nås.

LÖNSAMHET ÄR EN FÖRUTSÄTTNING FÖR OMSTÄLLNING

Den svenska livsmedelsproduktionen har dock under senare år fått allt svårare att hävda sig på marknaden. En ökad andel livsmedel producerade i andra länder säljs

på den svenska marknaden. Kostnadsläget för vissa insatsvaror och arbetskraft är högre än i jämförbara länder och den svenska livsmedelsproduktionen har minskat. Det innebär även att de nyttor som produktionen medför riskeras att inte realiseras om inte trenden vänds så att livsmedelsproduktionen i landet ökar.

Med ökad lönsamhet i lantbruksbranschen kan produktionen av livsmedel med hög miljö- och klimatprestanda såväl som omställningen till produktion av förnybar energi gå betydligt snabbare än hittills.

STOR POTENTIAL FÖR ÖKAD PRODUKTION

Det finns stor potential att öka den svenska produktionen inom grönsaks- och potatisodling, all frukt- och bärproduktion, uppfödning av gris och kyckling liksom uppfödning av kor, får och lamm. På grönsakssidan kan energismarta växthus ge skjuts till tomat och gurka, nya spännande grödor och växtbaserade proteiner kan utvecklas och mer betor, rotfrukter och potatis kan odlas på många platser i Sverige. Med spannmålsodling kan man föda upp mer gris, kyckling och producera mer ägg. Kor, får och lamm är utmärkta omvandlare av gräs och andra vallväxter till kött och mjölk på marker där det är svårt att odla annat än just vall. Ny teknik, innovationer och kunniga lantbruksföretagare gör det möjligt.

Förutom det vi redan odlar finns det åkermark som inte används. En stor del av svensk livsmedelsproduktion har konkurrerats ut efter EU-inträdet. Konkurrenskraften måste stärkas så att företagarna får utrymme för att satsa på bioekonomins många nya marknader. Både jord-

¹<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/en-livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet/>

bruket och skogsbruket är grundbultar i omställningen från en fossildriven till en biobaserad svensk ekonomi. Fortsatt arbete med att minska växthusgasutsläpp per producerad enhet från svensk produktion pågår. Likaså vidare användning av substitutionseffekten, det vill säga utsläppsminskning som uppstår genom att bioenergi som producerats i lantbruket ersätter fossila bränslen eller varor med fossilt ursprung inom jordbruket och samhället i övrigt.

Trots att lantbrukssektorn ställer om innebär det inte automatiskt effekt av konsumtionen. Ändrad konsumtion är en viktig åtgärd för att minska klimatpåverkan från lantbruket men i denna färdplan beaktas inte konsumtionen.

LRF har fyra strategiska mål med sikte på 2030:

- Aktiv landsbygd. En ökande andel medlemmar känner framtidstro kring att leva och driva verksamhet på landsbygden.
- Attraktiv och inflytelserik medlemsorganisation. Antalet företagarmedlemmar ska uppgå till fler än 150 000 år 2030.
- Hållbar tillväxt. Värdet av varor och tjänster inom jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö ska uppgå till mer än 130 miljarder kr år 2030.
- Framgångsrikt företagande. Antalet nya företag inom jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö ska vara fler än 2000 per år senast år 2030.

HÅLLBARHETSMÅL FÖR DE GRÖNA NÄRINGARNA

En hållbarhetsstrategi kommer att presenteras under 2020 där målsättningar för hållbar miljö, ekonomi och social utveckling ingår. Målen för hållbarhetsstrategin utformas och förankras under 2020 i samarbete med LRF:s medlemsföretag. Denna fossilfria färdplan är en del av det övergripande hållbarhetsarbetet. De utsläpp som inte berörs i denna plan behandlas i hållbarhetsstrategin.

Arlas mål

Arla har som långsiktig ambition att nå netto-noll klimatpåverkan till 2050 för koncernen, med måläret 2045 för Arla Sverige med hänvisning till Klimatlagen. Fokus ligger på att uppnå minskade utsläpp där Arla satt så kallade Science Based Targets, till 2030, se nedan. Men netto-noll ambitionen handlar också om ökad kolinlag-

ring och andra åtgärder inom Arlas värdekedja. I sista hand kommer Arla att kompensera för utsläppen genom certifierade klimatkompensationsprojekt.

Arlas Science Based Targets innebär ett åtagande som ligger i linje med Parisavtalet om att minska utsläppen i värdekedjan. Utsläppen i scope 1 och 2 ska minska med 30 procent under perioden 2015 till 2030, i absoluta tal. Det innebär att minska utsläppen från Arlas transporter, mejerier och inköpt energi genom ytterligare effektivisering och andel förnybara energislag. Växthusgasutsläpp inom Scope 3 domineras helt av inköpt mjölkkråvara där målsättningen är att minska klimatpåverkan per kilo mjölk med 30 procent under perioden 2015 till 2030.

HKScan Sveriges miljövision 2045

Klimatpositiv värdekedja, från gård till gaffel, som gynnar biologisk mångfald och sluter kretsloppet
Miljömål på gård 2030

- Minska klimatpåverkan från kött 20 %.
- Öka arealer som gynnar biologisk mångfald 5 %.
- Minska övergödning 20 %.
- Ovanstående mäts i förhållande till produktionsvolym, med basår 2018.

Lantmännens långsiktiga målsättning

Lantmännens målsättning är att skapa förutsättningar för en hållbar primärproduktion med halverad klimatpåverkan var tionde år för att nå klimatneutralitet 2050. Det innebär att Lantmännen utifrån konsumenternas och kundernas efterfrågan:

- Erbjuder affärspartners produkter med ledande klimatprestanda.
- Driver utvecklingen av kunskap, teknik och odlingsmetoder för att nå målsättningen.
- Utvecklar produkter och tjänster som ger lantbruksföretagen förutsättningar att nå målet.

Lantmännen arbetar tillsammans med Yara för att få tillgång till fossilfri mineralgödsel som är en viktig del av en fossilfri spannmålsvärdekedja. Målsättningen är att ha det tillgängligt på marknaden 2023 vilket då gör det möjligt att odla spannmål utan fossil energi i värdekedjan.

Nulägesbeskrivning och trender

SVERIGE KAN MINSKA UTSLÄPPEN OCH ÖKA SIN LIVSMEDELSPRODUKTION

Miljömålsberedningens budskap till lantbruksföretagen är att livsmedelsproduktionen ska öka i så hög grad som möjligt – med så liten klimatpåverkan som möjligt. På motsvarande sätt är budskapet i den nationella livsmedelsstrategin att utmaningen för svenskt lantbruk i ett globalt perspektiv inte är att minska den svenska produktionen. Istället är utmaningen att utveckla produktionen så att den i högre grad bidrar till att möta den globala efterfrågan på livsmedel med liten klimatpåverkan.

ENERGIANVÄNDNING I LANTBRUKSSEKTORN OCH UTFASNING AV FOSSIL ENERGI

Ny statistik utkom från Energimyndigheten i november 2019. Energianvändningen i jordbruket uppgick under 2018 till 5,9 TWh, vilket är en minskning på 1 TWh eller 14 procent jämfört med 2017. En orsak är den reducerade jordbruksproduktionen som påverkades av torkan under 2018. Det är framför allt diesel till arbetsmaskiner som minskat, men även biobränsle och el till uppvärmning, torkning och belysning. När det gäller energianvändning för arbetsmaskiner så användes totalt 2.4 TWh fördelat på 90 procent standarddiesel (låginkblandning till hög inblandning av fossilfritt), 2,3 procent ren biodiesel (HVO100, B100) och 7,8 % ren fossildiesel (MK1B0). Motorbensin, etanol och fordonsgas uppgår tillsammans till knappt 1 procent. I den nya statistiken framgår också att solesproduktionen på jordbruk uppgick till cirka 53 GWh, och att 2 500 jordbruksföretag hade solceller installerat.

Under 2018 fanns 44 gårdsanläggningar som producerar biogas. Utöver gårdsanläggningarna så finns det drygt 100 lantbruk som levererar gödsel till 21 av de 36 samröttningsanläggningar som finns. Biogasanvändningen ökar i Sverige, men ökningen består av import från Danmark.

LANTBRUKSBRANSCHEN KAN MINSKA DE FOSSILA KLIMATUTSLÄPPEN

Det svenska lantbruket har kommit långt inom omställning till förnybar energi inom värme och el. Det som återstår är att ställa om traktorer och arbetsmaskiner till förnybara drivmedel eller el.

Tekniken kring eldrift och biodrivmedel utvecklas hela tiden och blir allt mer konkurrenskraftiga jämfört med fossila alternativ.

Branschens produkter bidrar för andra branscher och övriga samhället att kunna ställa om till fossilfritt, tex raps till RME, vete till etanol, gödsel till biogas, bioenergi till värme och el, vindkraft och solceller till el.

SVENSKT JORDBRUK – HÖG PRODUKTIVITET KOMBINERAT MED LÅG MILJÖPÅVERKAN

Den internationella organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD, utvärderade 2018 det svenska jordbrukets och livsmedelssektorns innovationssystem. Med innovationssystem avsågs kombinationen av aktörer, drivkrafter och spelregler som påverkar förmågan att skapa innovationer. Sverige var dessutom ett av de första OECD-länderna att lyfta medvetenheten om miljöfrågor och att utveckla miljöpolitik. OECD konstaterar att det svenska jordbruket relativt andra EU-länders jordbruk inte använder mycket naturresurser, såsom mark och vatten. Sektorn har också med bibehållen produktion minskat sin miljöbelastning, mätt i näringsöverskott och utsläpp av klimatgaser.

Produktivitetsökningen i Sverige har de senaste 25 åren varit högre än genomsnittet för EU:s medlemsländer. Strukturförändringar är den viktigaste förklaringen till Sveriges produktivitetsökning och minskad miljö- och klimatpåverkan, med ökad konkurrens och utveckling mot större och effektivare jordbruksföretag. Det har

skett en omställning där mark och arbetskraft överförs till större och mer effektiva jordbruk.

LÅNGSIKTIGT MILJÖARBETE HAR GETT RESULTAT

Sverige är ett av få OECD-länder som lyckats minska jordbrukets miljö- och klimatpåverkan utan att produktionen har minskat. Bland annat har utsläppen av växthusgaser från jordbruket minskat. Användningen av insatsvaror som energi, vatten och gödningsmedel har blivit allt effektivare. Växtodlingen har ökat sin produktion och samtidigt minskat användningen av kväve och fosfor. Mjölproduktionen har minskat sin klimatpåverkan per kilo mjölk genom ökad mjölkavkastning och produktionseffektivitet.

Förutsatt att långsiktiga förutsättningar ges för lantbruksföretagen kan utvecklingen fortsätta på den positiva vägen.

SVENSK LANTBRUKSNÄRING

Tillväxtverket

- Nästan hälften (45 procent) av företagen i de gröna näringarna upplever lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt. Motsvarande siffra för de övriga företagen är 24 procent. De regler som sticker ut som stora tillväxthinder för dessa företag är miljöregler, plan- och byggregler samt branschspecifika regler.
- Företagen i de gröna näringarna drivs ofta av äldre personer som i större utsträckning än övriga företagsledare är män med svensk bakgrund. Enskild firma är den absolut vanligaste bolagsformen och företagen saknar ofta anställda.
- 43 procent av företagsledarna i de gröna näringarna är över 60 år (jämfört med 27 procent i övriga företag).
- Enskild firma är den vanligaste bolagsformen i de gröna näringarna.

Källa: »Växtkraft för de gröna näringarna« Rapport 0272, 2019

Jordbruksstatistik sammanställning:

- 171 400 svenskar håller på med jordbruk, antingen på heltid eller på deltid. Jordbruk med binärningar står för 1,2 procent av sysselsättningen i Sverige. Om man räknar in skogen och livsmedelsindustrin så blir andelen större.

- I dag finns det drygt 63 000 lantbruk i Sverige. 1970 fanns det mer än dubbelt så många. Ändå har produktionen inte minskat, eftersom gårdarna har blivit betydligt större.
- Antalet jordbruksföretag uppgick år 2016 till 62 937, vilket motsvarar en minskning med 35 procent sedan 1990. År 2013, då den senaste undersökningen av samtliga jordbruksföretag genomfördes, uppgick antalet till 67 146.
- År 2016 var antalet sysselsatta i jordbruket 171 400.
- Jordbrukets andel av BNP enligt Världsbankens beräkningar var 1,1 procent 2016.

Källa: (Jordbruksverket och SCB)

KLIMATPÅVERKAN I LANTBRUKSSEKTORN - BIOLOGISKA OCH FOSSILA UTSLÄPP

De växthusgaser som har störst betydelse på klimatet är koldioxid, metan och lustgas. Koldioxid bildas vid förbränning av fossila bränslen men kan även tas upp i eller frigöras från levande växtlighet samt från organiskt material inbundet i marken. Metan bildas vid mikrobiell fermentering och detta sker främst hos nötkreatur där foder bryts ner bakteriellt i våmmen. Metan bildas även i liknande processer i stallgödsel. Lustgas bildas genom mineralisering av kväve.

För lantbruksbranschens åtgärder för att minska jordbrukssektorns klimatpåverkan från övriga källor än de fossila hänvisas till kommande handlingsplan som LRF tar fram för de gröna näringarna. I Färdplan fossilfri konkurrenskraft för lantbruksbranschen hanteras de insatser som innebär minskning och utfasning av fossil energi såväl för drivmedel, uppvärmning, torkning som för tillverkning av mineralgödsel.

VI KAN PRODUCERA MER BIOENERGI

Den sammanlagda potentialen för ett uthålligt ökat uttag av jordbruksbaserad biomassa uppskattas idag till i genomsnitt cirka 18-20 TWh per år, med ett osäkerhetsintervall mellan cirka 16-22 TWh per år. Potentialen bedöms kunna öka till cirka 35-40 TWh per år till 2050 men här är osäkerhetsintervallet betydligt större, mellan cirka 15-55 TWh. De lägre nivåerna i osäkerhetsintervallen kan t ex ses motsvara större ekologiska begräns-

ningar (t ex väsentligt ökad andel »ekologisk odling») och konkurrens om åkermark för livsmedelsproduktion medan de högre nivåerna i intervallen kan ses motsvara

mindre konkurrens om åkermark och ungefär dagens inhemska livsmedelsproduktion.

TABELL X. SUMMERING AV ÖKAD TILLFÖRSEL AV JORDBRUKSBASERAD BIOMASSA FÖR ENERGIÄNDAMÅL IDAG OCH KRING 2050 (TWH/ÅR). OSÄKERHETSINTERVALL ANGES INOM PARANTES

Biomassa	Tidsperspektiv	
	Idag (TWh/år)	2050 (TWh/år)
Halm	3,5	2,5 (2,4)
Biogasavfall och restprodukter	4,5 (3-6)	4,5 (3-6)
Nedlagd åkermark - snabbväxande lövträd (- gran	- -	3 (2-4) 2)
Befintlig åkermark- energigrödor på trädesmark	3-4	18-22 (3-30)
Befintlig åkermark- energigrödor på överskottsmark av vallodling	7-8	7-8 (3-10)
Totalt	18-20	35-40
	(16-22)	(13-54)

1 Baserat på sammanställning och analys av den litteratur som beskrivs i texten ovan.

Referens: *Potential för ökad tillförsel och avsättning av inhemska biomassa i en växande svensk bioekonomi, Pål Börjesson Lunds Universitet, 2016*

BIOENERGI FRÅN DE GRÖNA NÄRINGARNA

Lantbrukets arbete med förnybar energi

Man brukar dela in energiarbetet i tre områden; effektivisering, produktion/försäljning och omställning till förnybar energi.

I början av 90-talet kom ett uppsving av intresse för produktion av energi när jordbrukspolitiken pekade mot

avreglering och fri marknad. Det planterades salix och andra energigrödor på en del av åkermarken med sämre produktivitet. Bioenergi för eget ändamål har lantbruket använt långt tillbaka i tiden i form av ved och flis. Nu bildades också ett flertal mindre värmeverk i mindre samhällen drivna av lantbrukare. Det fanns också några småskaliga rapspressar på gårdsnivå som tillverkade rå rapsolja som tankades och kördes i traktorer.

I slutet på 00-talet och början på 2010-talet ökade intresset för vindkraft hos lantbrukare. Antigen så arrenderade man ut marken till exploatörer som byggde vindkraftverk eller så gick man ihop i byarna och erbjöd delägarskap i egna verk. När energipriserna vände nedåt år 2012 så svalnade intresset för vindkraft och gick istället över till solceller. Ungefär i samma tid vaknade också intresset för småskaliga gårdsanläggningar för biogas. Från några fåtal ökade de till ett fyrtiotal inom några år. Sen har utbyggnaden stannat av och idag finns cirka 45 gårdsanläggningar som producerar el, värme och biogödsel.

När det gäller energieffektivisering på gårdarna är det en process som pågått i flera år med olika initiativ och erbjudanden. Effektiviseringen kan man bryta ned i tre delområden; nya vanor, ny utrustning och investeringar. Det finns kurser i sparsam körning, energikartläggningar via Greppa Näringen och via Energimyndigheten. De vanligaste åtgärdsområdena är belysning och uppvärmning.

Omställning till förnybar energi innehåller fler delar. Delvis kan det vara att man aktivt väljer fossilfri el via sitt elbolag. Den som har egen elproduktion hamnar också i kategorin egenförsörjning. Uppvärmning av ekonomibyggnader och hus har man kommit långt med, här finns nästan ingen fossil energikälla kvar. När det gäller drivmedel i traktorer och torkning av spannmål så finns fortfarande mycket att göra.

Vad gäller tillverkning av mineralgödsel sker den inte i Sverige och ingår inte heller i svensk rapportering av klimatgaser. Vi vill på sikt använda mineralgödsel som är tillverkad utan användning av fossil energi.

STORA MÖJLIGHETER ATT ÖKA PRODUKTIONEN AV BIOGAS

I Biogasmarknadsutredningen som presenterade i december 2019 konstateras att potentialen att producera mer biogas i Sverige är stor. Biogas kan bildas genom rötning av utvinna från matavfall och gödsel och ersätta naturgas som bränsle eller insatsvara inom industrin. För att göra en ökning av biogasproduktionen möjlig behöver förutsättningarna ändras. Idag stöds användningen av biogas i Sverige genom skatteundantag. Det ges oavsett var biogasen producerats. I våra grannländer, inte minst i Danmark, stimuleras istället produktionen av biogas. Resultatet blir dessvärre att svenskproducerad

biogas har svårt att stå sig i konkurrens med importerad biogas, som alltså får stimulans från två länder. Användningen av biogas i Sverige har ökat de senaste åren utan att den inhemska produktionen ökat.

Produktionen av biogas och användningen av rötrest som gödningsmedel ger multipla miljövinster genom minskade metanutsläpp från gödsellagring, förbättrat kväveutnyttjande och ökad recirkulation av växnäringsämnen. Till det ska läggas den klimatnytta användningen av biogas innebär när biogasen ersätter fossil bensin, diesel eller naturgas. Den största klimatnyttan uppnås när biogas ersätter fossil diesel i tunga fordon eftersom tunga fordon har störst krav på effekt och energimängd, varför det är angeläget med investeringar i uppgraderingsanläggningar och distributionsnät för fordonsgas.

Biogasutredningen (SOU 2019:63) föreslår att Sverige år 2030 ska producera 10 TWh biogas. Av dessa ska 7 TWh biogas produceras genom rötning och 3 TWh biogas och andra förnybara gaser produceras från andra tekniker. 2019 producerades 1,3 TWh uppgraderad gas, vilket är biogas i en form som kan användas som drivmedel, i Sverige.

LANTBRUKETS MÖJLIGHET ATT STÄLLA OM - ENKÄT FRÅN FEBRUARI 2018

En energienkät med frågor om produktion och användning av förnybar energi och energieffektivisering skickades ut till lantbrukare via LRF medlemsregister. Enkäten gick ut till närmare 7000 LRF-medlemmar i februari 2018. Den besvarades av totalt 779 respondenter. Målet för enkäten var att identifiera behov av åtgärder, medel och styrmedel samt följa upp en liknande enkät från 2015 (»Bonden och Energin«).

Studien visade att omställning till förnybar energi kan vara lönsamt. En stor grupp av lantbrukarna ställer om för att man vill sänka sin energikostnad eller för att man vill minska risken vid framtida höga energikostnader. Viljan att ställa om på grund av ett energi- och miljöintresse samt att man har egen tillgång till råvara var också betydande.

Ungefär en tredjedel angav att man producerar förnybar energi själv. Vanligast är att man producerar el från solceller, följt av bioenergi. Sen kommer vind, och andra energiformer. Av de som producerar egen energi så anger

drygt hälften att de både säljer och använder den inom det egna företaget.

Avsaknad av långsiktiga spelregler anger lantbrukarna som det största hindret för produktion av förnybar energi och även den största svårigheten med omställning till förnybar energi. Det handlar om avsaknad av tid att lägga på myndighetskontakter, så mycket som 45 % av svårigheterna hör ihop med myndighetsförvaltning av energifrågorna. Övriga orsaker man angav är brist på kunskap, tidsbrist, ekonomiska orsaker, eller att man är äldre och håller på att avveckla sin produktion.

På frågor varför man ställer om så är den ekonomiska moroten viktig, men många anger miljö- och klimatskäl som angelägna anledningar.

I 2018 års enkät svarade 12 procent att man har genomfört en energikartläggning (4 procent 2015). Huvuddelen av energikartläggningarna har skett via Greppa Närings Energikoll, följt av Energimyndighetens kartläggning. I den grupp som gjort en energikartläggning är det ungefär 30 procent fler som också har gjort energieffektiviseringar jämfört med den grupp som inte gjort en kartläggning.

Den vanligaste energieffektiviseringsåtgärden man har genomfört har att göra med belysning eller uppvärmning (70procent). Gårdens transporter och fältaktiviteter står för 16 procent av åtgärderna.

Cirka en fjärdedel av de tillfrågade (25 procent) har gått kurs i sparsam körning. Flest har gått kursen under tiden då det fanns stöd eller när det varit ett leveranskrav och/certifieringskrav.

Många angav att de saknar kunskap inom produktion av förnybar energi. Man vill se långsiktiga ekonomiska kalkyler för olika alternativa system. Många tyckte man saknade kunskap om hur man ska förhålla sig till lagar och regler. Man efterfrågar en översikt över vilka energisystem som finns och oberoende information.

DIGITALISERING - EN MÖJLIGHET FÖR OMSTÄLLNING

Den teknologiska utvecklingen skapar helt nya förutsättningar för den enskilda lantbrukaren och för livsmedel-

värdekedjans aktörer. En rad faktorer samverkar i vad som spås omdana lantbruket i grunden.

- De sensorer som fångar och sänder data från gården blir snabbt allt billigare, batterieffektiva, precisa och effektiva. En exponentiellt ökande mängd data tillgängliggörs från alla typer av kontexter.
- Kommunikationsinfrastrukturen som fångar upp den ökande mängden data blir även den allt mer kraftfull. Förutom ökad hastighet, kapacitet och minskad svarstid bidrar utvecklingen inom fiber och mobilnätverk att data från sensorerna kan samlas in och skickas vidare på ett allt effektivare sätt.
- Utvecklingen förväntas vara den nya drivkraften bakom produktivitet, tillväxt och lönsamhet på gårdsnivå framöver och innebär stora möjligheter för enskilda lantbrukare, men också för Sverige som lantbruksland då till exempel höga arbetskraftskostnader och låga kapitalkostnader gör det särskilt gynnsamt att investera i tekniklösningar.
- Värdekedjorna omdanas när olika aktörer kommer kunna basera sin affär på precision i insatser, snarare än att sälja stora volymer. Även förekomsten av olika digitala tjänster och lösningar blir allt vanligare, liksom nya affärsmodeller där transparen- sen kring exempelvis avkastning förväntas öka.
- Detta skapar öppningar för nya aktörer som träder in på marknaden, både teknologiaktörer från angränsande branscher men också exempelvis nya nischaktörer. Utvecklingen ger även incitament för etablerade aktörer att bygga om sina erbjudanden, affärsmodeller och marknadspositioner.

TILLVÄXT I BIOEKONOMIN

LRF verkar för att utveckla en biobaserad ekonomi för att bemöta framtidens samhällsutmaningar. I en biobaserad ekonomi utgör det förnybara naturkapitalet grunden, till skillnad från fossila insatsvaror. Resurser återanvänds utan att farliga ämnen tillförs ekosystemet och alla bioprodukter och restprodukter tas tillvara för att skapa nya mervärden. På nästan alla områden kan den svarta kolatomen bytas ut mot den gröna cellen. En biobaserad ekonomi bygger på de gröna växternas förmåga att med hjälp av solljus, koldioxid och vatten bygga växtfiber. De fibrerna kan användas till mat, djur-

foder och energi, samt material till kläder, hus, förpackningar och mycket mer. Utvecklingen av hela samhället till att bli mer baserat på biomassaressurser, på bekostnad av fossila bränslen och material går nu allt snabbare och det gröna näringslivet är grunden i den fossilfria framtiden.

Nästan alla industriella material gjorda av fossila resurser kan rent tekniskt ersättas av biobaserade motsvarigheter. Den globala efterfrågan på biobaserade råvaror förväntas att stiga kraftigt under kommande årtionden. Det drivs både av den generella tillväxten och av befolkningssökningen, men också av att biobaserade råvaror efterhand ersätter fossila och andra icke-förnybara alternativ. En utveckling av de biobaserade marknaderna ger hopp om en kraftigt ökad och utvecklad tillväxt inom det gröna näringslivet. Potentialen är hög både för vatten-, skogs- och lantbruket. Tillgången på biomassa kan ökas genom att den direkta produktionen per arealenhet ökar, att större arealer brukas eller genom att mer av nuvarande produktion av biomassa kan vidareförädlas. Med förbättrade odlingsmetoder, nya högvakständer sorter, ökade kunskaper och resurser för odling, samt minskat svinn kan grödorna räcka för många olika användningsområden. Det är helt centralt att en ökning av den brukade arealen inte sker på bekostnad av värdefulla ekosystem, t ex genom uppodling av mark i regnskogsområden.

KLIMATLAGEN OCH MILJÖMÅL

I juni 2017 antog Sveriges Riksdag ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige som innehåller nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd.

Klimatmålen säger att senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Negativa utsläpp innebär att utsläppen av växthusgaser från verksamheter i Sverige är mindre än till exempel den mängd koldioxid som tas upp av naturen som en del av kretsloppet, eller mindre än de utsläpp Sverige bidrar till att minska utomlands genom att investera i olika klimatprojekt. De kvarvarande utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska dock vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990.

Utsläppen i Sverige i de sektorer som kommer att om-

fattas av EU:s ansvarsfördelningsförordning, bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990, och minst 75 procent lägre år 2040. Utsläppen som omfattas är främst från transporter, arbetsmaskiner, mindre industri- och energianläggningar, bostäder och jordbruk. Dessa utsläpp ingår inte i EU:s system för handel med utsläppsrätter, som omfattar det mesta av utsläppen från industrin, el- och fjärrvärmeproduktion samt flygningar med start och landning inom det europeiska ekonomiska samarbetsområdet EES. På motsvarande sätt som för det långsiktiga målet finns även möjlighet att nå delar av målen till år 2030 och 2040 genom kompletterande åtgärder, såsom ökat upptag av koldioxid i skog eller genom att investera i olika klimatprojekt utomlands. Sådana åtgärder får användas för att klara högst 8 respektive 2 procentenheter av utsläppsminskningens målen år 2030 och 2040 enligt Jordbruksverkets klimatrapport 2018:01.

ANDRA STYRMEDEL OCH PÅGÅENDE ARBETE

Sverige har en uttalad ambition att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Som en del i det arbetet har Fossilfritt Sverige skapats som en samverkansplattform för dialog och samverkan mellan företag, kommuner och andra aktörer som vill göra Sverige fritt från fossila bränslen. Fossilfritt Sverige har uppmanat olika branscher att ta fram färdplaner för hur respektive bransch ska skapa fossilfri konkurrenskraft. Ambitionen är att färdplanerna tillsammans ska ge en bild över hur ett fossilfritt Sverige kan se ut och hur det kan skapa konkurrensfördelar för det svenska näringslivet på en internationell marknad. Färdplanerna ska också identifiera hinder på vägen och innehålla förslag till beslutsfattare på hur arbetet för att nå målen kan underlättas från myndigheter och politiskt håll. Denna fossilfria färdplan görs tillsammans med Fossilfritt Sverige.

Ska vi klara att hantera klimatutmaningen måste vi minska transporternas klimatpåverkan och ersätta fossila drivmedel med annat. Flera olika åtgärder behövs för att minska transportsektorns miljö- och climateffekter. Ett välfungerande system, som finns redan idag, är reduktionsplikten för fossila bränslen, som innebär att inblandningen av biodrivmedel i bensin och diesel stiger över tid. Reduktionsplikten behöver byggas ut snabbare och göras med mer svensk bioråvara. Som komple-

ment behövs ett långsiktigt och pålitligt system som tydligt främjar både investeringar i produktion av, och användning av, ren biodiesel. Det måste löna sig att gå före i omställningen. En successivt ökad inblandning av inhemskt producerade biodrivmedel i bensin och diesel har dessutom fördelen att den öppnar upp för en ännu mer positiv utveckling av den svenska bioekonomin, vilket också skapar jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Sverige och svenskt lantbruk är redan idag föregångare när det gäller hållbar produktion och den positiva utvecklingen måste fortsätta. Svenska jord- och skogsbrukare kan producera de råvaror, material och bränslen som behövs för att vi ska kunna nå samhällets högt uppsatta klimatmål. För att minska de fossila utsläppen från livsmedelsproduktionen globalt behöver svenska bönder få möjlighet att producera mer – och att exportera mer.

Vilka initiativ och planer finns i lantbruksbranschen

Det här avsnittet innehåller initiativ och planer som finns inom lantbruksbranschen gällande fossilfri energi. Dels presenteras de planer som Arla, HKScan, Lantmännen och trädgårdsnäringen tagit fram. Dels lyfts olika goda exempel från branschen fram såsom Greppa Näringen, LRF Östergötlands arbete med 50 procent fossilfritt samt projektet med fossilfritt kött på Gotland.

LIVSMEDELSKEDJA: ARLA

För att nå sina Science Based Targets till 2030 om minskade utsläpp i värdekedjan och det långsiktiga målet om netto-noll klimatpåverkan år 2050 har Arla identifierat tre principer som man jobbar utifrån: från fossil till förnybar, cirkulär ekonomi och samarbete i värdekedjan.

Fossilfria mejerier, förpackningar och transporter

Arlas svenska mejerier drivs till övervägande del av förnybar energi i form av pellets, förnybar fjärrvärme, värmepumpar som drivs av fossilfri el och biogas. Målsättningarna är att ytterligare öka andelen förnybar energi, parallellt med ett fokus på energieffektiviseringsåtgärder.

Arlas andel förpackningsmaterial med förnybar råvara på den svenska marknaden utgörs till närmare 80 procent av förnybara material. Det finns målsättningar om att öka andelen förnybara och återvunna förpackningsmaterial ytterligare för att nå målsättningen att minska klimatpåverkan med 30 procent till 2030 från 2015 års nivå. Återvinningsbarheten ska öka ytterligare för att uppfylla Plastinitiativets målsättningar om återvinningsbara förpackningar på svenska marknaden 2022, vilket levererar både på klimatmål som principen om cirkulär ekonomi i miljöstrategin.

Arla Sverige har satt mål om fossilfria transporter där

Arla-märkta fordon redan nu drivs med förnybara drivmedel. Arla ser många värden i biogas som biodrivmedel och har satt som mål att biogasbilarna ska utgöra 30 procent av Arla Sveriges fordon inom tre till fem år, under förutsättning att utbyggnad av biogasanläggningar, uppgraderingsanläggningar och tankstationer runt om i landet gör omställningen möjlig, både avseende tillgång och konkurrenskraft. Förutom att leverera på Arlas klimatmål genom att ersätta fossila drivmedel med förnybara, erbjuder speciellt samrättningsanläggningar många mervärden. Gödsel från Arlas ägare kan samrötas med annan gödsel, källsorterat kvalitetssäkrat matavfall och andra rena biprodukts- och restströmmar och bidrar därmed också till ett mer resurseffektivt och cirkulärt samhälle. Det kräver emellertid ett stärkt samarbete i värdekedja och ett stort engagemang från många aktörer för att få detta att hända.

Klimatarbete på gårdarna

På gårdsnivå har Arla målet att till 2030 minska klimatpåverkan per kilo mjölk med 30 procent jämfört med 2015. Arlas ägare har redan minskat klimatpåverkan per kilo mjölk på gårdsnivå med 24 procent sedan 1990, framförallt genom en mer effektiv produktion. Hög avkastning per ko är ett resultat av avel, väl utformade foderstater, fokus på god djurhälsa etc och innebär att våra ägare tillhör världens bästa när det gäller låg klimatpåverkan per kilo mjölk. Dock vet vi att det finns en variation mellan gårdarna och därmed också en ytterligare förbättringspotential. Alla Arlagårdar erbjuds möjlighet att göra en klimatberäkning, med tillhörande rådgivning kring styrkor och förbättringsmöjligheter av klimatprestandan.

Alla Arlas EKO-leverantörer ska göra en klimatberäkning på sin gård undre 2019 och 2020, genomföra förbätt-

ringar och senast 2022 ska de endast använda förnybara drivmedel på gården. Målsättningen är att ekogårdarna ska minska klimatpåverkan med 10 procent fram till 2025, i ett första steg.

För att nå ytterligare utsläppsminskningar på alla ägares gårdar krävs förutom fortsatt fokus på management och hög kompetens hos ägare och rådgivare också investeringar i exempelvis biogasanläggningar och förnybar energi. Det måste finnas tillgång till konkurrenskraftiga förnybara drivmedel och innovationer som möjliggör fossilfri jordbearbetning, fodertillverkning, utfodring etc.

Samarbete i värdekedjan

Utöver det samarbete Arla har med våra ägare, leverantörer och branschkollegor är det viktigt att betona att omställningen kommer att kräva engagemang från många andra samhällsaktörer.

Den finansiella sektorns roll är viktig för att nå Arlas höga klimatambitioner och den stora omställning av jordbruket som presenteras i denna färdplan. Omfattande investeringar kan inte bäras av de enskilda mjölkföretagen som redan idag periodvis brottas med en utmanande lönsamhet och många har en hög belåningsgrad. Samhällets roll att bidra till ytterligare minskad klimatpåverkan från svensk mjölkproduktion är också viktigt eftersom många mervärden hittills har varit svåra att ta ut på marknaden. Det är uteslutet att genom lagstiftning minska konkurrenskraften ytterligare och Sverige måste göra mer för att inom vad som är möjligt i EU främja svensk mjölkproduktion, som alltså redan tillhör världens bästa när det kommer till låg klimatpåverkan per kilo mjölk.

Samhället måste engagera sig mer i finansiering och utveckling. Samfinansiering av forskning från sektorn kanske inte kan vara riktigt så stor som inom andra sektorer då det är en stor andel kooperativa företag och generellt en utmanande lönsamhet. Arla ser behov av ytterligare forskning och utveckling, inom bland annat följande områden:

- Öka fodereffektivitet
- Öka effektiviteten i foderodlingen
- Avel för än mer resurseffektiv produktion med god djurvälstånd

- Fodertillsatser för minskad metanavgång
- Minskad lustgasavgång i foderodlingen
- Ökad kolinlagring på gårdarna, innovationer och metodik för att kvantifiera
- Innovationer som främjar resurseffektivitet generellt

Marknadens roll för att åstadkomma förändring är oerhört stor eftersom det är marknadslösningar som bäst hanterar utmaningarna, och konsumenternas vilja att betala för mervärden måste bli högre för att driva utvecklingen åt rätt håll.

HKSCAN SVERIGES KLIMATARBETE

HKScans produktionsanläggningar

Hos HKScan Sverige är arbetet med att sänka klimatpåverkan en självklar del av verksamheten. HKScan Sverige har som mål att minska klimatpåverkan till netto noll 2030, jämfört med 2003. I målet ingår utsläpp från företagets produktionsanläggningar, djurtransporter och personalens tjänsteresor. Hitintills har utsläppen minskat med 74 procent genom att bl.a. använda grön el, förnyelsebar fjärrvärme och biogas på företagets produktionsanläggningar. Energianvändning ska minska med 20 procent till 2030.

Förpackningar

Förutom investeringar som har minskat utsläppen i produktionen har HKScan även tagit ett stort grepp om förpackningar och fasar ut all svart plast, eftersom den inte är återvinningsbar. Flera av våra förpackningar har dessutom fått en ny design som innebär mindre plast och ökar möjligheten till återvinning, bland annat den för Mamma Scans köttbullar. HKScan är med i plastinitiativet, för helt återvinningsbara förpackningar 2022.

Fossilfria transporter

HKScan Sverige arbetar för fossilfria transporter år 2025, det omfattar djurtransporter, transporter på i anläggningarna samt kyl- och frystransporter till kunder. Det är ett viktigt arbete både för att nå målet om netto noll klimatutsläpp 2030 och även för arbetet att minska klimatpåverkan i hela företagets värdekedja.

Från gård till gaffel

Ett viktigt nästa steg för HKScan Sverige är att i en hö-

gre omfattning inkludera djurproducenter i företagets hållbarhetsarbete. Tillsammans med branschen arbetar HKScan i olika frågor, bland annat i frågan som lett till en överskridande överenskommelse om att enbart ge ansvarsfullt producerad soja i djurens foder på svenska gårdar. Tillsammans med Lantmännen och LRF har HKScan även skapat Tillväxtbolaget som ger investeringsbidrag till lantbrukare som vill satsa på hållbara investeringar på gårdsnivå. På så sätt bidrar HKScan till ökad tillväxt och kvalitetsförbättringar inom hela livsmedelskedjan.

Gårdsinitiativet

HKScan Sverige har startat Gårdsinitiativet för att minska klimatpåverkan och öka miljöfördelarna på gård. Initiativet sker i samarbete med företagets leverantörer ute bland Sveriges gårdar. Med hjälp av 100 olika åtgärder ska HKScan tillsammans arbeta för att minska gårdarnas klimatpåverkan och öka miljöfördelarna för svenskt kött. Åtgärderna handlar bland annat om initiativ för ökad biologisk mångfald, bättre djurhälsa, lägre vattenanvändning, minskad övergödning och smartare energiförsörjning. Det här är åtgärder som både ger en minskad klimatpåverkan, ökade miljönyttor och samtidigt är lönsamma för den enskilda gården.

HKScan Sveriges miljövision 2045

Klimatpositiv värdekedja, från gård till gaffel, som gynnar biologisk mångfald och sluter kretsloppet.

Miljömål på gård 2030

- Minska klimatpåverkan från kött 20 %
- Öka arealer som gynnar biologisk mångfald 5 %
- Minska övergödning 20 %
- Ovanstående mäts i förhållande till produktionsvolym, med basår 2018

Minskad klimatpåverkan i lantbruket

För att uppnå klimatmålet för gårdar kommer HKScan Sverige att arbeta aktivt med leverantörer, genom Gårdsinitiativet, för att minska utsläppen av koldioxid, metan och lustgas samt öka kolinlagringen i marken på gården. HKScans leverantörer har stor möjlighet att öka försörjningen av förnybar energi till samhället, från till exempel biogas, solenergi och biomassa. På så sätt kan gårdarna också bidra till ett fossilfritt samhälle.

LIVSMEDELSKEDJA: LANTMÄNNEN

Klimatmål för egen produktion och transporter

Lantmännens ambition i klimatarbetet är att systematiskt minska klimatpåverkan i minst den takt som krävs för att Parisavtalets målsättningar ska kunna nås. Det betyder en halvering var tionde år av utsläppen med sikte på klimatneutralitet 2050.

Lantmännen har sedan 2009 haft mål om att minska klimatpåverkan från den egna produktionen. Mellan år 2009-2015 minskade klimatpåverkan från egen produktion med 40 procent och Lantmännen arbetar för att nå ytterligare 40 procents minskning till 2020. Målsättningen om att de svenska produktionsanläggningarna ska vara fossilfria till 2025 ser ut att nås i förtid. Lantmännen har lyckats sänka energianvändningen i sina foderfabriker med 20 procent sedan 2009 genom kraftfulla och systematiska insatser för energieffektivisering. Samtidigt har konverteringen till förnybar energi minskat koldioxidutsläppen med 90 procent under samma period. Lantmännen har också som mål att minska klimatpåverkan från köpta transporter med 70 procent till 2030.

Klimatmål för primärproduktionen

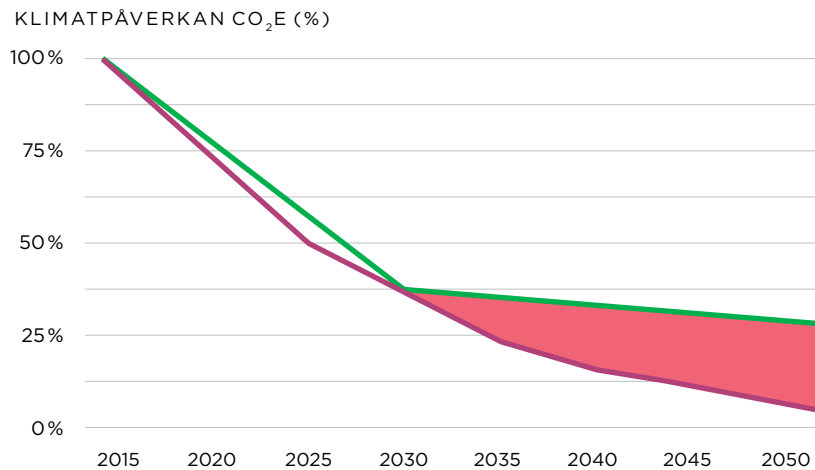
Lantmännens målsättning är att skapa förutsättningar för en hållbar primärproduktion med halverad klimatpåverkan var tionde år för att nå klimatneutralitet 2050. Det innebär att Lantmännen utifrån konsumenternas och kundernas efterfrågan:

- Erbjuder affärspartners produkter med ledande klimatprestanda.
- Driver utvecklingen av kunskap, teknik och odlingsmetoder för att nå målsättningen.
- Utvecklar produkter och tjänster som ger lantbruksföretagen förutsättningar att nå målet.

I rapporten framtidens jordbruk har Lantmännen analyserat möjligheterna att nå denna målsättning. Analysen är gjord på grödan höstvetete, men resultatet bedöms vara relevant för växtodlingen i stort. Det visar sig att det redan idag eller inom några få år finns teknologi och kunskap för att helt fasa ur de fossila utsläppskällorna och minska klimatpåverkan med 60 procent till 2030 för veteodlingen. Detta samtidigt som avkastningen ökar. För att nå detta krävs full implementering av bäst möjliga teknik och management, fortsatt växtförädling,

utfasning av fossila drivmedel och fossil mineralgödsel, ökad odling av fång och mellangrödor samt utveckling av odlingsystemen.

Potential att reducera klimatpåverkan vid odling av höstvet

- Potential för CO₂e-minskning
- Innovationsgap
- Minskningstakt för att nå Parisavtalets klimatmål

Läs mer i rapporten »Framtidens jordbruk« på Lantmännens hemsida, www.lantmannen.com

Kommersiella lösningar

Klimat & Natur – Lantmännens odlingsprogram för framtidens jordbruk – ger affärspartners och konsumenter möjlighet att redan idag bidra till utvecklingen. I programmet produceras spannmål som odlats för minskad klimatpåverkan och ökad biologisk mångfald. Sedan 2015 har klimatavtrycket för odling av vete och råg enligt programmet minskat med 20 procent, och skapat gynnsammare förutsättningar för sånglärkor. Nya kriterier har lagts till inför skörd 2020 som innebär att klimatpåverkan minskar ytterligare 10 procent genom fossilfria drivmedel och stärkt biologisk mångfald genom blommande zoner i fälten.

Nästa steg mot fossilfrihet

Växtnäringen har en nyckelroll i spannmålsodlingen både ur produktivets- och klimatperspektiv. Mineralgödselproduktionen i är i dagsläget baserad på naturgas som energikälla och råvara, men i ett pilotprojekt arbetar

Lantmännen tillsammans med Yara för att erbjuda marknaden fossilfritt producerad växtnäring, där naturgasen ersätts med elektrolys med förnybar elektricitet som energikälla. Det innebär att den första fossilfria spannmålsvärdekedjan är möjlig att realisera redan till 2023.

LIVSMEDELSKEDJA: TRÄDGÅRDSNÄRINGENS ARBETE FÖR FOSSILFRI PRODUKTION

Uppvärmningssystem av växthus har förändrats i takt med energipolitiken; kol, olja, naturgas och nu fossilfria lösningar som flis och pellets. Det snabba borttagandet av energiskattenedsättningar har gjort att företagen snabbt varit tvungna att anpassa sig till fossilfri uppvärmning. Växthusen byggs för att ta tillvara det ljus och den värme som redan finns. Belysning och uppvärmning används för att komplettera detta.

I Sverige finns idag närmare 2,5 miljoner kvadratmeter uppvärmd växthusyta inom trädgårdsnäringen. Den totala energiförbrukningen inom växthusproduktionen uppgår till 625 198 MWh per år och av den har 57 procent sitt ursprung i förnybara energikällor (exempelvis flis, spån, halm och biogas). Ca 25 procent får sin energi från fjärrvärme, berg-/jordvärme, el eller annan energikälla. Växthusproducenter som värmer sina växthus med flispannor har ofta ett krav på sig från försäkringsbolagen att de måste ha en back-up i form av till exempel en oljepanna ifall problem uppstår med flistillgången eller flispannan. Flertalet växthusodlare har börjat titta på sol. En av Sveriges största gurkodlare har redan investerat i den energikällan.

Inom frilandsodlingen pågår ständiga diskussioner om övergången till fossilfria lösningar inom produktionen. Gemensamt för alla trädgårdsnäringens producenter är ett ständigt arbete för energieffektivisering där den specialiserade trädgårdsnäringen har en roll att spela.

I förädlingsledet finns mycket emballage som i stor utsträckning tillverkas av fossila resurser (plast). Det är plastning av grönsaker och prydnadsväxter exempelvis. Plastningen ökar hållbarheten på produkterna vilket minskar andelen som behöver slängas i butiksledet. Returbackarna är ett system som många är anslutna till och där »förpackningen« hela tiden återanvänds.

GODA EXEMPEL: GREPPA NÄRINGEN

Greppa Näringen startade i sydläna 2001 och har succesivt utvidgats till att gälla i hela Sverige. Kriterier för att ta del av enskild rådgivning är i de flesta län mer än 50 hektar eller 25 djurenheter.

Greppa Näringens mål är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel. Projektet arbetar med lösningar som ligger i framkant inom miljö- och klimatområdet och är en drivkraft för lönsam tillväxt i den svenska lantbruksnäringen. Greppa Näringen drivs i samarbete mellan Jordbruksverket, LRF, länsstyrelserna samt ett stort antal företag i lantbruksbranschen. Projektet finansieras via Landsbygdsprogrammet som i sin tur finansieras av den svenska staten och EU:s Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.

Det viktigaste arbetssättet för Greppa Näringen är att

sprida kunskap genom enskild rådgivning och ca 60 000 gårdsbesök har genomförts sedan starten. På uppdrag av Länsstyrelserna genomför även rådgivningsföretagen cirka 150 grupprådgivningar per år.

Framgångsfaktorer för Greppa Näringen

- Uthållighet.
- Systematisk rådgivning i så kallade moduler.
- Samverkan mellan de olika parterna i projektet.
- Kvalitetskrav, rådgivarna går utbildning för att få utföra rådgivning.
- Dokumentation, numera finns det en databas med cirka 20 000 gårdsbalanser.

Exempel på resultat:

- Medvetenheten kring markpackning har ökat. Andelen lantbrukare som anpassar ringtryck och däck har fördubblats från 40 till 80 %.
- På mjölkgårdarna har andelen lantbrukare som tar hänsyn till sin grovfoderanalys ökat från 62 till 92%.
- Lantbrukarna som aktivt arbetar med att minska foderförlusterna har ökat från 49 till 92 %.
- Över 3500 våtmarksrådgivningar.

Minskade fosforförluster

Växtodlingsgårdar - fosforunderskottet har ökat från -1,4 till -4 kg fosfor per hektar

Grisgårdar - från cirka 8 kg fosfor per hektar till drygt 1

Mjölkgårdar - från ca 5 kg fosfor per hektar till 3

Minskade kväveförluster

Växtodlingsgårdar - minskat med 7,5 kilo kväve per hektar (-17 %)

Grisgårdar - minskat med 13,5 kg kväve per hektar (-13 %)

Mjölkgårdar - minskat med 8,6 kg kväve per hektar (-6 %)

Goda exempel: LRF Östergötlands arbete med 5050 till 2020

För LRF:s regionstyrelse i Östergötland har lantbrukets

produktion och lönsamhet varit en hjärtefråga. Under 2016 började man i regionen uppmärksamma sårbarhetsfrågan och med insikten om att ett av lantbrukets viktigaste strategiska insatsmedel, oljan, till cirka 65 procent kommer från Ryssland, Venezuela och Nigeria kom vi till insikt om att LRF på allvar måste jobba för både konkurrenskraft och mindre fossilberoende. Kostnads- och skattefrågan utgjorde alltså ett hinder för omställning till fossilfria drivmedel, men också kunskapen och förvirringen om olika biodrivmedel och vad som funkar i vad. Det behövdes ett verktyg att få prata om stärkt konkurrenskraft med politiken och man gjorde bedömningen att en väg kunde vara genom att visa vilja att också jobba med omställningen själva.

Den genomsnittliga lönsamheten medgav dock inte för flertalet att tanka de dyrare biodrivmedlen. En produkt fanns på marknaden med mycket god tillgänglighet i form av Preems Evolution diesel plus. Ett drivmedel som innehöll nästan 50 procent förnybart innehåll, men alltså kvalificerades sig enligt standarden EN 590 vilket gjorde den körbar i alla dieselmotorer. Det fina med denna produkt var att de 47 procentiga inblandning av förnybart medgav fortsatt åtnjutande av skatteåterbetalning på drivmedelsskatten för lantbrukskörning. Resultatet blev att visa att lantbrukare kan visa att vi vill och vad vi kan klara av för omställning, ekonomiskt, tekniskt och praktiskt.

Beslutet att anta utmaningen om 5050 till 2020 föregicks av förankring med förtroendevalda på kommungrupps- och regionnivå i LRF. Regeringens kvotpliktssystem med massbalans, drev upp priserna på biodrivmedel genom kraftigt ökad användning och ökade skattekostnaden på de inblandade biodrivmedlen, vilket gjorde att själva arbetet mot målet fick ett abrupt slut. Kvotplikten med massbalans gör dock att lantbruket i princip kommer klara målet om 25 procent förnybara drivmedel år 2020. Men inte på det sätt som var tänkt och med stärkt konkurrenskraft.

GODA EXEMPEL: FÖRSÖK OM FOSSILFRITT KÖTT

13 gårdar på Gotland arbetar gemensamt inom ett projekt under två år med att kartlägga hur man föder upp, slaktar och levererar ett helt fossilfritt kött till konsument. Samtidigt undersöks konsumenternas inställning.

En av de svåraste delarna i projektet är avgränsningen, vilket man hanterar genom att vara öppen och tydlig med vad man menar med fossilfritt. Inom projektarbetet har man kommit överens om att följande behöver göras för att kalla köttet fossilfritt:

- Vid produktion av mineralgödsel används i nuläget naturgas. Man måste hitta ett ekonomiskt hållbart bioalternativ till naturgasen.
- Gårdarnas fordon ska drivas med RME och HVO istället för diesel, det gäller även transporter till och från gården, liksom i förlängningen transporter från grossist till dagligvaruhandeln.
- Uppvärmningen av gården ska ske med förnybar energi. Många producerar redan egen el- och vindenergi.
- Den fossilbaserade plast som mineralgödsel och foder förpackas i måste ersättas av fossilfri plast.
- Emballagematerialet som köttet förpackas i ska ersättas med biologiskt nedbrytbara material.

På gårdarna ser man inledningsvis över sina energislag och sin energianvändning. Det första steget är att minska förbrukningen och sedan fasa över till biobaserade energislag.

Möjligheter och utmaningar för fossilfrihet

I det här avsnittet beskrivs möjligheten för svensk energi- och livsmedelsproduktion samt vilka hinder som påverkar en tillväxt i branschen.

HINDER FÖR OMSTÄLLNING OCH SVENSK PRODUKTION

Idag odlas cirka 4 procent av åkerarealen med grödor för biodrivmedelsproduktion. Merparten av den inhemskt producerade etanolen går dock på export, där exempelvis den tyska marknaden på grund av den svenska etanolproduktionens goda klimatprestanda är beredda att betala för detta mervärde. För att öka användningen av biodrivmedel inom lantbrukssektorn behöver incitamenten att köra förnybart förstärkas. Med gällande styrmedel och skattesystem är det dyrare för lantbrukaren att köra med 100 procent förnybara drivmedel än att tanka fossilt.

Dagens tillfälliga skatterabatt på diesel för jordbruket är 1,93 kronor av dieselskatten återbetalas från 1 januari 2020.

Eftersom reduktionsplikten, om den följer Energimyndighetens förslag, inte kommer leda till 100 procent biodiesel innan år 2045 kommer Sveriges lantbrukare att behöva gå över till HVO eller motsvarande innan dess för att näringen ska vara fossilfri senast år 2045. I dagsläget får lantbrukare som väljer att köra sina maskiner på HVO eller motsvarande rena biodrivmedel ingen skatteåterbetalning eftersom biodiesel är befriat från punktskatt. För närvarande är det därför ekonomiskt fördelaktigt för lantbrukare att tanka fossil diesel med lagstadgad inblandning av biodiesel.

Det är sannolikt inte förenligt med statsstödsreglerna att kunna fortsätta skattebefria 100% biodiesel, alternativt betala ut en premie per förbrukad liter 100% biodiesel, efter utgången av 2020.

Tillväxt i livsmedelsproduktionen och bioekonomin Sverige har exceptionellt goda förutsättningar att för-

ena stärkt konkurrenskraft med en ambitiös klimat- och energipolitik, genom att tillvarata biomassa och förnybar energi som produceras i ett hållbart svenskt jord-, skogs- och vattenbruk. Grundförutsättningarna för en biobaserad samhällsutveckling finns och för att påskynda utvecklingen krävs goda politiska förutsättningar samt samverkan kring utvecklingen av ny kunskap om de nya marknaderna.

En satsning på en biobaserad ekonomi ger nya möjligheter att komplettera traditionella produkter med nya produkter (exempelvis mineralgödsel framställd utan användning av fossilenergi) och tjänster för att behålla och öka Sveriges konkurrenskraft. Förutom potentialen inom industrisektorer, som länge varit baserade på råvara från jord- och skogsbruket, medför utvecklingen av en biobaserad ekonomi goda möjligheter till en ökad användning av råvaran biomassa inom andra delar av näringslivet. Det gäller till exempel transportsektorn, fordonsindustrin, byggsektorn och kemiindustrin.

Det finns ett antal lagar och förordningar som är i konflikt med en storskalig implementering av den biobaserade ekonomin. Det krävs således en harmonisering av lagar och förordningar och avskaffande av hinder för en lyckad implementering av bioekonomin.

JORDBRUK OCH SKOG - GRUNDEN I BIOEKONOMIN

Det är viktigt att se jordbrukets potential, med en lika självklar del av bioekonomin som skogen. Potentialen att leverera biomassa från jordbruket är nästan lika stor som för skogen i Sverige.

KONFLIKT MELLAN MAT OCH BIOMASSA

Det behöver inte vara en konflikt mellan mat och biomassa för material och bioenergiproduktion. Det finns potential att öka livsmedelsproduktionen kraftigt och samtidigt öka odlingen av energigrödor för hela den

biobaserade ekonomin. Det finns i dagsläget areal som är tillfälligt tagen ur aktiv produktion på grund av bristande lönsamhet. Med förbättrad konkurrenskraft för livsmedelsproduktion i Sverige kan dessa arealer relativt snabbt användas. Motsvarande gäller när marknaden för bioenergi utvecklas. Det är ingenting som hindrar att produktionen av livsmedel och energi ökar parallellt. Det finns utrymme för båda. Grunden för debatten om »food versus fuel« är delvis baserad på felaktiga grunder och ställningstagande.

FINNS DET TILLRÄCKLIG MED BIOMASSA?

Tankesättet att det inte finns tillräckligt mycket biomassa för bioekonomin gör att vi låser fast oss istället för att skapa innovationer. Tillgången på biomassa kan ökas genom att den direkta produktionen per arealenhet ökar, att större arealer kan brukas eller genom att mer av nuvarande produktion av biomassa kan vidareförädlas. Med utveckling av odlingsmetoder, nya sorter, mindre areal utanför produktion samt minskat livsmedelssvinn kan jordbruksgrödorna räcka för många olika användningsområden. Nya och innovativa teknikplattformar behövs för separation, fraktionering, extraktion och omvandling av biomassa för att maximera värdet av den förnybara råvaran. Tillverkningen från biomassa kommer definitivt att resultera i ett stort antal produkter för ett stort antal olika affärssegment.

LANTBRUKETS EGNA ÅTAGANDE

I och med denna färdplan åtar sig lantbruket att arbeta för en fossilfri näring (främst gällande drivmedel, torkning och uppvärmning) enligt de målsättningar som beskrivs i planen. Det förutsätter att politiken och samhället i övrigt bidrar med långsiktiga och breda reformer som stöttar den fossilfria ambitionen. Vilka politiska krav som behövs listas i avsnittet nedan.

Svenskt lantbruk har som målsättning:

- Behålla och stärka sin ledande roll i hållbarhetsarbetet.
- Vara en möjliggörare för andra branscher att bli hållbart fossilfria.
- I linje med livsmedelsstrategin och för klimatets bästa ska produktionen inom näringen öka under hela tidsperioden.

Delmålen som svenskt lantbruk satt upp inom ramen för den fossilfria planen:

- 25 % fossilfria på drivmedel, torkning och värme 2020.
- 40 % fossilfria 2025.
- 100 % fossilfria 2030.
- Vi avser att på sikt fasa ut användningen av mineralgödsel som tillverkats med fossil energi. Förhållandet mellan lantbruksbranschens konkurrenskraft och produktionskostnader samt samhällets och konsumentmarknadens värdering av den levererade hållbarhetsnyttan avgör takten för denna omställning.
- Omställningen ska ske på inhemskt producerade bränslen (fastbränslen, biogas, biodiesel, etanol, el mm). Utbyggnation av inhemsk produktion måste ske i takt med omställningen för att tidsplanen ska hålla.

Fler konkreta åtagande finns i avsnitten om organisationsmedlemmarnas egna planer och målsättningar.

Uppmaning till politiken: Det här behövs för färd- planens genomförande

I detta avsnitt beskrivs de reformer som politiken behöver genomföra för att lantbruksbranschen ska kunna bli fossilfria (främst gällande drivmedel, torkning och uppvärmning) inom given tidsram. En omställning till fossilfrihet kräver en ökad lönsamhet inom lantbruksnäringen för att stärka konkurrenskraften.

BIOPREMIE TILL JORD- OCH SKOGSBRUKARE SOM KÖR SINA ARBETSMASKINER PÅ BIODRIVMEDEL

Den som ställer om till fossilfria drivmedel ska inte ekonomiskt missgynnas. Jord- och skogsbrukare erhåller idag delvis en skatteåterbetalning av dieselskatten avseende förbrukning i arbetsfordon. Detta sker för att svenska lantbrukare ska få viss kompensation och möjlighet att konkurrera med utländska lantbrukare som normalt har en skattesituation med betydligt lägre skatter än vad vi har i Sverige. Denna skatteåterbetalning gäller »vanlig» diesel inom reduktionspliktsystemet med viss bioinblandning men ej ren biodiesel. För att svenskt lantbruk ska vara konkurrenskraftigt, jämfört med utländskt lantbruk, även när vi byter ut fossil diesel mot 100% biodiesel krävs det att det införs en premie som ska ge jord- och skogsbrukare samma ersättning som via dagens dieselskatteåterbetalningssystem.

STIMULANSÅTGÄRDER FÖR INHEMSK PRODUKTION

Stimulansåtgärder för inhemsk produktion av hållbart förnybara drivmedel. För att samhället ska kunna ställa om från fossila drivmedel till biodrivmedel krävs statliga stimulansåtgärder i produktionsanläggningar samt infrastruktur för biodrivmedel.

Sträva efter utjämnade villkor kring produktion och konsumtion inom EU.

ENERGIEFFEKTIVISERING INOM HELA KEDJAN

För att lantbruket ska bli mer energieffektivt behövs mer forskning och resurser om hur nya rön ska tillämpas och fungera i företagen. Det finns även initiativ, som exempelvis Energikollen inom Greppa Näringen, som behöver fortsatt finansiering.

ÖKADE SATSNINGAR PÅ FORSKNING OCH UTVECKLING

Fortsatt skattefrihet för 100% biodrivmedel

För att det ska vara möjligt för samhället att ställa om från fossila drivmedel till biodrivmedel krävs att det är ekonomiskt försvarbart för den enskilde att tanka biodrivmedel i jämförelse med fossila drivmedel. Såsom regelverket ser ut idag gäller skattefriheten för 100% biodrivmedel enbart till utgången av år 2020. En skattebeläggning av biodrivmedel riskerar att helt slå ut produkten från marknaden eftersom den då blir betydligt dyrare än fossila drivmedel. Det krävs därför att skattefriheten för 100% biodrivmedel förlängs om Sverige ska ha en realistisk chans att fasa ut fossila drivmedel.

Sätt mål för konsumtionsbaserade utsläpp

Redovisningen följer regelverk som innebär att när ett land ökar importen av exempelvis livsmedel minskar landet sina egna utsläpp. Det är direkt motverkande mot det vi från svenskt lantbruk kan och bör genomföra. Ökad konsumtion av svenska livsmedel - med hög klimat- och miljöprestanda - är en klimatsmart åtgärd men så länge enbart åtgärder fokuserar på att minska utsläpp från produktionen missar man mer än hälften av utsläppen.

Översyn av lagar och regler

Se över lagar och regler så att framväxten av biobaserade näringsverksamheter gynnas. Regelförenklingar som underlättar för företagare att bedriva lantbruksverksamhet krävs för att öka konkurrenskraften.

MER SVENSKT I OFFENTLIGA UPPHANDLINGAR

Skapa tydliga lagar och regler för upphandling av livsmedel. När kommunen köper livsmedel, kravställ i nivå med svensk lagstiftning. Köp inte kött som är producerat på ett sätt som är förbjudet i Sverige. Köp hellre svenskt än utländsk ekologiskt. Det stödjer omställningen till ett fossilfritt samhälle i Sverige genom ökad lönsamhet i livsmedelsproduktionen.

Slutord: Ökad konkurrenskraft är en förutsättning

Företagen i livsmedelskedjan behöver ha en god konkurrenskraft för att Sverige ska kunna nå det övergripande målet om en ökad produktion i hela livsmedelskedjan samtidigt som relevanta miljömål nås. Konkurrenskraft handlar om företagets förmåga att bedriva verksamhet som är lönsam på lång sikt, och är dels ett resultat av företagets förmåga att producera till låga kostnader och dels ett resultat av företagets förmåga att möta konsumenternas preferenser. Konsumenterna kan finnas såväl i Sverige som på exportmarknaderna.

I rapporten »Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport år 2019« (Jordbruksverket 2019:9) studeras konkurrenskraftens utveckling under perioden 2011-2016 utifrån företagets lönsamhet. Lönsamheten påverkas av företagets produktivitet och förädlingsgraden i de produkter som produceras. Rapporten bekräftar att det finns statistiskt säkerställda samband mellan ökad lönsamhet, ökad produktivitet och ökad förädlingsgrad i livsmedelskedjans alla led.

Förädlingsvärdet i livsmedelskedjan har ökat med 25 procent 2010 - 2016, störst ökningen inom restaurang och livsmedelshandeln, medan livsmedelsindustrin och primärproduktionen visar svagare tillväxt. Flera konsumtionstrender har bidragit till att efterfrågan på vissa svenska livsmedel har ökat, till exempel ökad efterfrågan på lokalproducerad mat och svenskt kött.

Trots att förädlingsvärdet har ökat har konkurrenskraften i livsmedelskedjan försämrats 2011 - 2016, framförallt inom primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Detta beror sannolikt på en jämförelsevis svag ökning av produktiviteten, som i sin tur är en följd av att satsningar på kunskap och innovation är förhållandevis låg i livsmedelskedjan. Fortsätter lönsamheten försämrats kan man på lång sikt förvänta sig att produktionen minskar.

Konkurrenskraften stärks av en hållbar produktion

Svensk livsmedelsproduktion är vid en internationell jämförelse miljö- och klimativänlig. De totala konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser från livsmedelskonsumtion uppgick i Sverige till 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2016. 60 - 75 procent (beroende på källa) av de växthusgasutsläpp som orsakas av svensk livsmedelskonsumtion sker utomlands. För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål måste lönsamheten i primärproduktionen och livsmedelsindustrin stärkas. För att livsmedelsstrategins mål ska nås behöver åtgärderna bidra till ökad konkurrenskraft i de led och branscher där behoven är som störst.

Referenser och vidare läsning

Energianvändningen i jordbruket 2018

<https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2019/jordbrukets-energianvandning-minskade-2018/>

Biogasstatistik 2018

<https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2019/svenskproducerad-biogas-minskade-utslappen-2018/>

En livsmedelsstrategi för Sverige

https://www.regeringen.se/4908a0/contentassets/89c5b3e5d23f473d843d12f12379d07b/livsmedelsstrategin_kortversion_170130.pdf

LRF vision och mål

<https://www.lrf.se/om-lrf/uppdrag-vision-och-vardegrund/>

Hur kan den svenska jordbrukssektorn bidra till att vi når det nationella klimatmålet? Jordbruksverket Rapport 2018:1

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.1869956316140978d6ff1fb7/1517303020358/ra18_1.pdf

Potential för ökad tillförsel och avsättning av inhemsk biomassa i en växande svensk bioekonomi

<https://lup.lub.lu.se/search/publication/68d4b9bd-160f-46fa-9072-70737c0e9b21>

Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden (OECD utvärdering av jordbruket och livsmedelssektorns innovationssystem)

<http://www.oecd.org/sweden/innovation-agricultural-productivity-and-sustainability-in-sweden-9789264085268-en.htm>

Källor: LRF Trädgård och Statistiska meddelanden, JO 33 SM 1801, Trädgårdsproduktion 2017

